

Hodowla bydła mięsnego w naszym kraju ma w porównaniu z utrzymywaniem bydła mlecznego nieporównywalnie krótszą historię. Mimo że Polska ma olbrzymi potencjał do produkcji bydła mięsnego, nie jest on niestety w pełni wykorzystywany.

Zapominamy bowiem, że wszystkie użytki zielone, gleby o bardzo niskiej jakości i nieużytki mogą posłużyć jako baza paszowa dla bydła ras mięsnych, które nie ma wysokich wymagań żywieniowych i organizacyjnych.

W Polsce produkcja wołowiny w głównej mierze opiera się na rasach mlecznych użytkowanych dwukierunkowo bądź wykorzystywanych do krzyżowania towarowego. Jeszcze do końca lat 90. ubiegłego wieku całe pozyskiwane mięso wołowe pochodziło od tej samej populacji co produkowane mleko. Dopiero w latach 1994–1995 opracowano „Program Rozwoju Hodowli Bydła Mięsnego w Polsce”, który został następnie wdrożony do praktyki hodowlanej, czego skutkiem było powstanie w naszym kraju dwóch populacji: bydła czystorasowego oraz mieszańcowego. Według danych GUS ok. 93% populacji bydła w Polsce stanowią krowy mleczne, a pozostałe 7% to krowy mamki, przy czym jedynie 1% to krowy ras mięsnych.

Wielu rolników w naszym kraju traktuje chów i hodowlę bydła mięsnego jako dodatkowe źródło dochodu. Hodowla ta daje bowiem gwarancję uzyskania wołowiny o doskonałych walorach, zarówno odżywczych, jak i smakowych. Jest to produkcja, która na pewno wymaga nakładów, jednak nie tak wysokich jak produkcja mleka czy trzody chlewnej. Co więcej, bydło mięsne jest obecnie jednym z nielicznych gatunków zwierząt gospodarskich, który może być utrzymywany w warunkach naturalnych. W większości gospodarstw bydło jest opasane w systemie ekstensywnym, czyli z wykorzystaniem użytków zielonych (własnych czy też dzierzawionych). Pewną szansę na pobudzenie rozwoju hodowli bydła mięsnego w Polsce upatruje się w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, a dokładniej w operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” i obszarze „Rozwój produkcji bydła mięsnego”.

Aktualna sytuacja hodowli bydła mięsnego w Polsce

Obecnie w Polsce hodowanych jest 15 ras bydła mięsnego, dla których Polski Związek Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego prowadzi księgi hodowlane oraz ocenę wartości użytkowej. Największą popularnością cieszą się rasy limousine (LM), charolaise (CH), hereford

(HH), angus w dwóch odmianach barwnych: angus czerwony (AR) i angus czarny (AN) oraz simental (SM). Stanowią one 96,2% ogólnego pogłowia krów ras mięsnych. Są to rasy cenione na całym świecie, różniące się pod względem cech użytkowych, wymagań środowiskowych i jakości pozyskanego mięsa. Rasy te szybko aklimatyzują się do specyfiki polskiego rolnictwa i nie wymagają specjalnych warunków zoohigienicznych. Atutem przemawiającym za hodowlą bydła mięsnego są także niezbyt wygórowane wymagania żywieniowe i technologiczne tych zwierząt, które wbrew pozorom umożliwiają produkcję bardzo dobrej jakości mięsa.

Najpopularniejsza rasa w Polsce – limousine – stanowi ok. 70% populacji krów czystorasowych, a kolejne – charolaise i hereford – odpowiednio ok. 12% i ok. 6%. Takie rasy, jak: salers (SL), blonde d’aquitaine (BD), piemontese (PI), belgijska biało-błękitna (BBB), galloway (GA), welsh black (WB), marchigiana (MA), uckermäker (UC), wagyu (WA) i highland cattle (HI) są rzadziej utrzymywane w naszym kraju i stanowią zaledwie 3,8% populacji krów mięsnych.

Zapominamy bowiem, że wszystkie użytki zielone, gleby o bardzo niskiej jakości i nieużytki mogą posłużyć jako baza paszowa dla bydła ras mięsnych, które nie ma wysokich wymagań żywieniowych i organizacyjnych.

Sposoby tworzenia stada bydła mięsnego

Głównym kryterium wyboru metody tworzenia stada bydła mięsnego są względy ekonomiczne. Wielu rolników decydujących się na stworzenie stada hodowlanego w krótkim czasie napotyka na swojej drodze problem wysokich kosztów związanych z zakupem materiału hodowlanego. Obniżenie tak dużych nakładów jest możliwe dzięki zastosowaniu innych metod, które wiążą się jednak z długoletnią pracą.

Metoda 1: zakup czystorasowego materiału hodowlanego

Metoda ta pozwala na pozyskanie znaczącej liczby zwierząt w bardzo krótkim czasie. Nabycie jałówek cielných jest kosztowne i uzależnione od ich stanu fizjologicznego oraz pochodzenia. Takie postępowanie daje możliwość szybkiego rozwoju hodowli, pozyskiwania materiału hodowlanego na sprzedaż oraz młodzięży do [opasu](#). Metoda ta jest najkorzystniejsza z hodowlanego punktu widzenia, lecz ze względu na wysoki nakład początkowy przeznaczona jest dla osób z dużym kapitałem. Z kolei zakup 6-8-miesięcznych odsadków ogranicza początkowy wysoki nakład pieniężny, ale jednocześnie wydłuża czas oczekiwania na potomstwo. Dodatkowym kosztem staje się wówczas odchów zwierząt do dojrzałości hodowlanej oraz krycie jałówek. Warto jednak pamiętać, że utrzymanie bydła w czystości rasy nie wymaga wypierania genów niepożądanych, co wiąże się z możliwością szybszego uzyskania postępu hodowlanego.

Metoda 2: tworzenie stada na drodze krzyżowania wypierającego

Druga metoda polega na stałym krzyżowaniu w ciągu kilku pokoleń krów rasy wypieranej (np. polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej) i mieszańców z nasieniem buhajów rasy mięsnej (np. limousine). Jest to proces długotrwały, pozwalający na stopniowe eliminowanie genów niepożądanych i uzyskanie zwierząt o maksymalnie zbliżonym fenotypie i genotypie do rasy ojcowskiej. W czwartym pokoleniu osiąga się w ten sposób 93,75% genów rasy mięsnej, co daje możliwość wpisu do ksiąg hodowlanych dla bydła mięsnego. Taka metoda tworzenia stada bydła mięsnego pozwala na zmniejszenie kosztów związanych z zakupem czystorasowego materiału hodowlanego. Ponadto zwierzęta poddane krzyżowaniu wypierającemu świetnie przystosowują się do lokalnych warunków środowiskowych. Dodatkowo u rodzących się buhajków w pokoleniu F1 występuje efekt heterozji, mogą więc być one opasane i stanowić źródło wołowiny wysokiej jakości. Cieliczki przeznacza się natomiast na powiększanie stada oraz do dalszego wypierania genów niepożądanych. Jest to sposób polecany hodowcom z ograniczonym kapitałem bądź myślącym o zmianie kierunku produkcji.

Metoda 3: utrzymanie bydła mięsnego w czystości jednej rasy

Bydło francuskiej rasy Limousine. Fot. Pixabay

To metoda opierająca się na zakupie zwierząt czystorasowych ze stada zarodowego, jednak w ograniczonej liczbie. W kolejnych latach prowadzi się intensywną pracę hodowlaną polegającą na odchowie młodzieży z przeznaczeniem na rozwój stada podstawowego. Trzeba przy tym pamiętać, że wykorzystywanie jałówek z własnej hodowli wiąże się z koniecznością kontroli nasienia buhajów. Ważnym kryterium wyboru buhaja jest jego rodowód oraz założenia hodowlane. Metoda ta pozwala na powolne kształtowanie stada, ale jednocześnie o wysokiej wartości oraz zdrowotności. Ograniczenie zakupu zwierząt z zewnątrz zmniejsza też możliwość występowania infekcji i chorób. Dodatkową korzyścią utrzymywania zwierząt w czystości jednej rasy jest prowadzenie oceny użytkowości mięsnej i ksiąg hodowlanych. W przypadku stad haremowych występuje jednak częsta konieczność zmiany rozplodnika, aby nie dopuścić do kojarzeń w pokrewieństwie.

Najpopularniejsze rasy bydła mięsnego w Polsce

Limousine:

Wybitna francuska rasa bydła mięsnego o ogólnoświatowym zasięgu. Ze względu na duże zdolności adaptacyjne, zdrowotność i długowieczność rasa ta jest utrzymywana w ponad 60 krajach. Jest przystosowana zarówno do intensywnego, jak i ekstensywnego użytkowania.

Wygląd:

- osobniki „dużego kalibru” – masa ciała krów wynosi 650–800 kg, wysokość w kłębie – 135 cm, podczas gdy buhaje osiągają wagę 1000–1200 kg przy wzroście 145 cm;
- sylwetka wpisana w kształt prostokąta, o prostej linii grzbietu i niewielkiej głowie z rogami;
- kośćiec delikatny, a tułów odznaczający się doskonałym umięśnieniem grzbietu i zadu;
- umaszczenie jest jednolite, w różnych odcieniach: od jasnożółtego do ciemnoczerwonego; występują jaśniejsze obwódki wokół oczu i śluzawicy, rozjaśnienia obejmują także dolne części kończyn, podbrzusze i wewnętrzną stronę ud.

Limousine jest rasą średnio wczesnie dojrzewającą, długowieczną i płodną. Średni wiek pierwszego wycielenia jałówek wynosi ok. 28 miesięcy. Jałoweczki osiągają średnią wagę urodzeniową 34,5 kg, natomiast buhajki – 37,5 kg. Cielęta rodzą się silne, zdrowe, odznaczają się niską śmiertelnością i szybkim rozwojem podczas odchowu. Jest to rasa o bardzo dużym temperamencie i silnym instynkcie macierzyńskim, dlatego krowy mamki intuicyjnie bronią swoich młodych, często okazując agresję. Przyrosty dobowe po odsadzeniu od matki kształtują się na poziomie 1100–1300 g, a wydajność rzeźna wynosi 68%. Pozyskane mięso jest delikatne, soczyste, kruche i nieprzetłuszczone. Jest cenione wśród koneserów wołowiny kulinarnej.

Rasa limousine jest istotnym komponentem krzyżowania towarowego. Pozwala na uzyskanie efektu heterozji w odniesieniu do takich cech, jak wyższa masa ciała urodzonych cieląt, lepsze wykorzystanie paszy, co z kolei przekłada się na zwiększone odkładanie tkanki mięśniowej. O wysokiej przydatności do krzyżowania towarowego tej rasy świadczy fakt, że wśród wszystkich ras mięsnych jest wykorzystywana najczęściej.

Charolaise:

Francuska rasa mięsna uznana za jedną z najcięższych i największych.

Buhaj rasy Charolais. Fot. Pixabay

Wygląd:

- krowy osiągają wagę 750–900 kg przy wysokości w kłębie 140 cm, natomiast dorosłe buhaje – odpowiednio 1100–1300 kg i

145 cm;

- bydło o białym, czasami słomkowym umaszczeniu, różowej śluzawicy oraz woskowych racicach i rogach;
- zwierzęta mają masywną posturę – głęboka i dobrze wysklepiona klatka piersiowa oraz wydłużony, silnie umięśniony udziec, charakterystyczna jest krótka i szeroka głowa, krótki, ale bardzo dobrze umięśniony kark, gruby kośćiec.

Charolaise jest rasą późno dojrzewającą i długowieczną. Pierwsze wycielenia jałówek mają miejsce w wieku 27–33 miesięcy. Cielęta rodzą się duże (45–48 kg), zdarzają się więc trudne porody. Selekcja znacznie poprawiła tę cechę poprzez dobór buhajów pod kątem łatwości wycieleń. Wydajność mleczna matek oceniana jest jako dobra, choć płodność jest tu niższa niż u innych ras.

Zwierzętom tej rasy należy zapewnić obfite żywienie oraz należytą opiekę. Przyrosty dobowe opasów są bardzo wysokie – kształtują się na poziomie 1200–1500 g na dobę. Pozyskane mięso jest dobrej jakości i o małej zawartości tłuszczu. Wydajność rzeźna dochodzi do poziomu 60% i więcej, a zawartość mięsa w wyrębach wartościowych wynosi ok. 80%.

Hereford:

Stado bydła rasy Hereford. Fot. Pixabay

Rasa wyhodowana w środkowo-zachodniej Anglii, zaliczana do najpopularniejszej oraz najliczniej występującej rasy bydła mięsnego na świecie.

Wygląd:

- osobniki „średniego kalibru” – masa ciała krów wynosi ok. 600 kg przy wysokości 130 cm w kłębie, natomiast buhajów – odpowiednio 900 kg i 135 cm;
- sylwetka o głębokim, masywnym tułowi, mocno rozbudowanym przodzie oraz z krótkimi i szeroko rozstawionymi nogami;
- kośćiec delikatny, mała głowa z grubymi rogami skierowanymi po łukach w dół;

- umaszczenie herefordów jest czerwono-brunatne, natomiast głowa, szyja, podgardle, pierś, kośćcówka ogona i nogi zawsze są białe.

Średni wiek pierwszego wycielenia wynosi ok. 26–27 miesięcy. Jest to rasa średnio wcześnie dojrzewająca, o bardzo dobrej płodności krów oraz łatwo przebiegających porodach. Cielęta ważą zazwyczaj 35–40 kg i przebywają z matkami do wieku 6–7 miesięcy.

Główną zaletą tej rasy jest szybka adaptacja do różnych warunków klimatycznych oraz umiarkowane wymagania dotyczące spożywanych pasz. Przyrosty dzienne opasanych bukatów wynoszą 1000 g, a wydajność rzeźna kształtuje się na poziomie przekraczającym 60%. Pozyskane mięso jest soczyste, marmurkowane i o dużej zawartości tłuszczu.

Aberdeen angus:

Rasa o łagodnym usposobieniu pochodząca ze Szkocji, bardzo rozpowszechniona na całym świecie.

Wygląd:

- osobniki „średniego kalibru” – masa ciała krów wynosi 550–600 kg, natomiast buhajów – ok. 900 kg; wysokość w kłębie odpowiednio 125 cm i 130 cm;
- poza czarnym (dominującym) lub czerwonym umaszczeniem charakterystyczną cechą jest bezrożność;
- sylwetka wpisana w kształt prostokąta, szeroki i głęboki tułów, mała głowa, krótka szyja, silnie rozbudowany zarówno przód, jak i zad, w pełni odzwierciedlająca klasyczny typ mięsny.

Jest to rasa wcześnie dojrzewająca, pierwsze krycie jałówek następuje już w 18. miesiącu życia. Rodzące się cielęta ważą średnio do 35 kg, co sprawia, że porody przebiegają bez komplikacji.

Zwierzęta tej rasy są odporne na niedogodne warunki klimatyczne, doskonale wykorzystują pasze objętościowe nawet podczas odchowu na ubogiej runi pastwiskowej. Bydło angus wyróżnia się bardzo wysoką wydajnością rzeźną, nawet ponad 70%. Mięso jest kruche, soczyste, o wyraźnej marmurkowatości (pod warunkiem że pochodzi od młodych opasów, ponieważ u zwierząt starszych staje się przetłuszczone).

Simental mięsny:

Bydło Aberdeen Angus. Fot. Pixabay

Bydło simentaliskie, pochodzące ze Szwajcarii, jest jedną z najliczniej występujących ras na świecie.

Wygląd:

- zwierzęta dużych rozmiarów – krowy ważą 700–800 kg, natomiast buhaje – 1000–1200 kg; średnio wysokość samic w kłębie wynosi 140 cm, natomiast samców – 153 cm;
- mocna konstytucja tych zwierząt to przede wszystkim duża głowa o szerokim czole, silnie rozwinięte podgardle, szeroka i głęboka klatka piersiowa, prosty grzbiet, masywne nogi;
- umaszczenie łaciate, od koloru beżowego po czerwone, rzadziej jednolite, natomiast głowa, wymię, końcówka ogona zawsze są białe.

Rasa późno dojrzewająca. Mogą zdarzać się trudne porody ze względu na wysoką masę urodzeniową cieląt, która wynosi ok. 42 kg u cieliczek i 45 kg u buhajków. Bydło simentaliskie jest uznane za rasę ogólnoużytkową. Przyrosty dobowe opasów mieszczą się w granicach 1100–1300 g, a pozyskane mięso jest bardzo dobrej jakości.

Jest to rasa chętnie wybierana przez hodowców ze względu na długowieczność, wysoką płodność, odporność na choroby, przystosowanie do różnych warunków środowiskowych oraz dobre wykorzystanie pasz objętościowych. Wszystkie te atuty spowodowały, że buhaje tej rasy sprawdzają się w krzyżowaniu towarowym.

Rasa simental. Fot. Pixabay

Organizacja hodowli bydła mięsnego w Polsce

Niezależną samorządną organizacją zrzeszającą hodowców i producentów bydła ras mięsnych oraz bydła opasowego jest Polski Związek Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego (PZHiPBM). Działa na podstawie art. 11 ust. 4 Ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. Nr 133, poz. 921) oraz

Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 czerwca 2008 r. (Dz.U. Nr 122, poz. 787), które upoważnia do prowadzenia oceny wartości użytkowej, publikowania wyników oraz prowadzenia systemu teleinformatycznego w zakresie oceny bydła typu użytkowego mięsnego. Głównym celem PZHiPBM jest reprezentowanie potrzeb, ochrona praw i interesów hodowców i producentów bydła, a w szczególności:

- prowadzenie ksiąg hodowlanych;
- ocena wartości użytkowej zwierząt i selekcja materiału hodowlanego;
- organizowanie szkoleń i doradztwo;
- reprezentowanie interesów hodowców i producentów bydła ras mięsnych;
- zwiększanie jakości i produktywności zwierząt ras mięsnych poprzez realizację krajowych programów hodowlanych;
- wspieranie produkcji żywca wołowego, organizowanie rynków zbytu dla bydła rzeźnego i hodowlanego;
- współpraca z innymi organizacjami hodowlanymi i produkcyjnymi, administracją państwową oraz placówkami naukowymi;
- współpraca w zakresie eksportu i importu zwierząt oraz materiału biologicznego, np. nasienia, embrionów;
- wspieranie obrotu zwierzętami żywymi i ich produktami, a także produktami rolnymi i środkami do produkcji rolnej;
- doradztwo produkcyjne, ekonomiczne, a także reklama mięsa wołowego, cielęcego oraz technologii hodowlanych i rolniczych.

Chów i hodowla bydła mięsnego mogą być bardzo dobrą alternatywą dla rolników, którzy w dalszym ciągu chcieliby zajmować się produkcją zwierzęcą. Szczególnie dotyczy to gospodarstw trudniących się dotychczas innymi kierunkami produkcji zwierzęcej (bydło mleczne, trzoda chlewna), gdyż są one już częściowo dostosowane do tego typu działalności, np. pod względem budynków inwentarskich. To w połączeniu z niezbyt wygórowanymi wymaganiami środowiskowymi bydła mięsnego sprawia, że istnieją dobre perspektywy

rozwoju tego typu produkcji zwierzęcej.

Czytaj więcej:

[Dlaczego warto zmniejszać produkcję metanu przez krowy?](#)

[Substancje antyżywieniowe w paszach](#)

[Instynkt macierzyński krów ras mięsnych a odporność cieląt](#)